

שמעתא אליבא דהלכתא

גליון שלישי - פרשת יתרו - תשע"ח - קהילת הניכי הישיבות, רמות ב' ש

פניני הלכה

האם מותר לכן ספרד לברך על הפטרה במנחה של ת"צ

עובדא הוה בנן ספרד שעלה לעליית שלישי בתענית ציבור במנין של בני אשכנז, ולאחר שסיים לברך הברכה שלאחר הקריאה נתן אל ליבו דמנהג בני אשכנז לקרוא הפטרה במנחה של תענית ציבור, ונסתפק אי שרי לו לברך בברכות הפטרה, או דמאחר שמנהג בני ספרד שלא לקרא הפטרה בתענית ציבור אסור לו לברך אותם הברכות.

א - איתא במסכת סופרים (פ"ח ה"ז) - בתעניות של ז' באב וז' אחרונות של עצירת גשמים קורין ברכות וקלות. אבל תעניות אחרות ויחל משה. ומפסטרין דרשו ה', וי"א שאין מפסטרין. ונהגו בו העם להפסטר. והובא ברא"ש (פ"ד דמגילה ס"י י').

וכ"כ ר' יוחנן (ב"ב ח"א קס"ג ע"ד) - ועוד פשוט בספרי שמפסטרין בבניא בתעניות דרשו ה' וכו'. ויש מקומות שנהגו להפסטר, ויש שנהגו שלא להפסטר, והכל לפי המנהג.

ומדברי **הכל בו** (ס"ה ס"ב) נראה דבמקומו היו מפסטרין במנחה בכל ג' התעניות, שכתב בהל' תשעה באב - למנחה הולכין לבית הכנסת ואומרים אשרי וקדיש זוטא, ומוציאין ס"ת וקורין ויחל משה, כמו בשאר הימים מהתענית. והשלישי מפסטר דרשו. והמפסטר בין בשחרית בין במנחה מברך לפניו ברכה אחת, ושלש לאחריה, שאינו אומר על התורה רק מסיים מגן דוד, וכן בכל שאר תעניות.

וכ"כ **הרוקח** (ס"ה ר"א תפילת תענית ציבור) - ובמנחה אשרי, וקדיש, ונטול ס"ת וקורא כהן ולוי וישראל בפרשת ויחל, ואותו ישראל השלישי מפסטר בישיעה דרשו ה', עד אקבץ על לנקבצו, ומברך עד מגן דוד, יהללו, ומחזיר הס"ת, קדיש, תפילת מנחה. [ובס"י ר"י"ב כתב - כל השנה אין מפסטרין אלא בשבתות וימים טובים, חוץ מ"ט באב ושאר תעניות ציבור אז מפסטרין במנחה ולא בשחרית].

וכתב **הב"י** (ס"ה תקע"ה) דמדברי **הטור** (שכתב דבתעניות הרשונים שמתעניין בא"י על הגשמים היו קורין ומפסטרין) מביאר דדעתו דבכל תעניות שהיו גוזרין על הציבור היו מפסטרין, וא"צ לומר בתעניות הכתובים בפסוק.

אולם **הרמב"ם** (הל' תפילה פ"י"ג ה"ח) כתב - בתשעה באב בשחרית קורין כי תוליד בני, ומפסטרין אסוף אסיפס. ובמנחה קורין ויחל משה כשאר ימי התעניות. ובשאר התעניות שאנו מתענים על מה שאירע לאבותינו קורין בשחרית ובמנחה, הראשון קורא ויחל ארבעה פסוקין, וקורא השני והשלישי ממסול לך עד אשר אני עושה עמך.

ונראה מדבריו דאין מפסטרין בתעניות לא בשחרית ולא במנחה (מלבד בתשעה באב בשחרית).

וכן מביאר **באבודרהם** (סדר תפילות התעניות) שכתב - למנחה אומר אשרי וקדיש עד לעילא, ואומר אל ארך אפים רב חסד, ואל ארך אפים מלא רחמים, ומוציא ס"ת וקורין בו ג' ויחל משה כמו בשחרית, ומחזיר ס"ת למקומו ואומר קדיש עד לעילא. ע"כ. (אך לענין תשעה באב כתב שם דמנהג להפסטר בין בשחרית ובין במנחה).

וכתב **הב"י** (ס"ה תקע"ה) דכן מנהג בני ספרד שלא להפסטר בשום תענית לא בשחרית ולא במנחה, חוץ מתשעה באב שמפסטרין בו בשחרית ובמנחה.

וכן סתם דלינא בשו"ע (ס"ה תקס"ו י"א) דבתענית ציבור קורין ויחל בשחרית ובמנחה בין בשחל בשני וחמשי בין בשאר ימים. ע"כ. ולא הזכיר ענין ההפטרה.

אולם **הרמ"א** כתב (שם) - ומפסטרין במנחה דרשו, ובשחרית אין מפסטרין חוץ מתשעה באב.

ב - איתא בפסחים (קו) לענין ברכת הקידוש - ביום מאי מברך, אמר ר' יהודה בפ"ה"ג. רב אשי איקלע לבמחזא אמרו ליה ליקדיש לך מר קידושא רבה, הבו

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מותר להחזיק בבית צעצועים שיש בהם צורת אדם

א. לאו דלא תעשון. ב. ע"י נכרי. ג. צורה בולטת, שוקעת או שוה. ד. צורת אדם שאינה שלמה. ה. איסור שהייה. ו. מה"ת או מדרבנן. ז. טעם איסור שהייה. ח. מבויים. ט. של פרקים. י. כדי להתלמד. יא. מוציא אחד מאבריו. יב. חשידא בזמן הזה.

א. לאו דלא תעשון

דרשו חז"ל ב**ש"ס ע"ז** (מב: ור"ה כד) "לא תעשון אתי אלוהי כסף וכו' לא תעשו לכם" (שמות פ"ב פס' כ), לא תעשון "אותי", כלומר אל תעשו כדמויות השרויות אתי (במדור העליון) דהיינו ארבעת פנים להדדי וחיות שרפים ומלאכים כדמות שמתראין לפני אדם במראה הנובאה דהיינו אדם שיש לו כנפים. ועוד דרשו לא תעשון "אתי" כדמות שמש"י (במדור התחתון) כגון דמות חמה ולבנה. ועיי"ש שלמדו עוד מדרשה זו שלא יעשה אדם בית תבנית היכל, אכסדרה תבנית כו', מנורה של שבעה קנים כנגד מנורה, אבל עושה של חמשה ושל ששה קנים. וכן פסקו **הטש"ע** (יו"ד ס"י קמ"א ס"ד וס"ה) אפילו הם לנוי. ולפי"ז נמצא שאסור לייצר צורות אדם, כגון פסלים וכדו' אפילו לנוי.

ב. ע"י נכרי

וע"י **בתוס'** (ע"ז מג: ד"ה שאני ור"ה כד: ד"ה שאני) שאף ע"י עכו"ם אסור לעשותם, דאמירה לנכרי שבות אפילו בדבר שאינו של שבת. וכן נקטו **הרא"ש** (ע"ז שם ס"ה) ו**המרדכי** (ס"ה תתלט). וכן פסקו **הב"ח** (שם אות יג), **הש"ך** (שם ס"ק כ, לו וכט) ו**ההכ"א** (כלל פה אותיות ו טו). ויעויין **דברי מלכאל** (ח"ג ס"י נח ד"ה ע"י) שמ"מ במקום פסידא צירף דעת הסוברים דאמירה לנכרי לא נאסרה רק בשבת. וע"י **בחת"ס** (יו"ד ס"י קכח) ו**במנח"י** (ח"יב ס"ס כט). ועיי"ש בתוס' שמשמע שלצורך מצוה מתירין אמירה לנכרי. וע"י **ב"ח** (שם) שהקשה על תוס' דהלא כת' **תוס'** (גיטין ח: ד"ה אע"ג) דאין להתיר אמירה לנכרי אף במקום מצוה. וע"י **במהרי"ט** (ח"יב יו"ד ס"ה לה ד"ה פרוף) איך שהגין דברי התוס' ומה שהקשה עליהם וע"י בזה **בערך השלחן** (שם אות ח ד"ה ודע). **ג. צורה בולטת, שוקעת או שוה**

והנה בגליון ש"כ"ג הבאנו מח' ראשונים האם בצורה שאינה בולטת אלא שוקעת יש איסור בעשייתה. ולמעשה הכרעת **השו"ע** (שם ס"ד ז) שצורות שבמדור שכינה, כגון צורות מלאכי השרת. וכן צורת אדם לבדו, כל אלו אסור לעשות אפי' הם לנוי, בדי"א בבולטת, אבל בשוקעת, מותר לעשותם. אולם דעת **הט"ז** (ס"ק יב) שיש להחמיר כשיש תבנית הרמב"ן דאוסר אף בשוקעת. מיהו משאר הנו"כ משמע דס"ל כהשו"ע. ו**ההכ"א** (כלל פה אות ח) כת' דראוי לחוש להחמיר.

ולענין צורה שאינה בולטת ואינה שוקעת אלא שוה, דעת **תוס'** (יומא נד: ד"ה כרובים) ו**המרדכי** (ב"ב ס"י תקמט ע"ז ס"י תתמ) דאינה בכלל בולטת או שוקעת ואינה עשייה. אולם דעת **הריטב"א** (ע"ז מג: ג) שצורה שנעשית בדיו וסממנים דינה כצורה בולטת. והארכנו בזה בגליון הני"ל. ונפ"מ בכל זה לענין צילום צורת אדם ופיתוח תמונה כזו. ו**הדרי"ט מלכאל** (שם) כת' שיש להחמיר שזה להצטלם כי לפי הרטב"א אסור, ומי"כ שעי"פ הקבלה יש להחמיר, ע"כ. ואע"פ שמצינו אנשי מעשה שהקפידו בזה, מ"מ המנהג להקל, וכן הוא **בשאלת יעב"ץ** (ח"א ס"י קט) ו**בבן איש חי** (פ"ר מסעי אות ט) שהעיקר להתיר. אולם הדפסת תמונת צורת אדם שלמה במדפסת תלת מימד שהתחדשה בזמנינו אסורה כי הצורה בולטת, ודלמא יש לדון להקל לפי מה שיצא לחדש המהרי"ט המובא להלן באות י"ב, ויש לחלק, עיי"ש. [ועוד יש לדון שאין בפעולתה משום עשייה אלא משום גרמא, וצ"ע].

ד. צורת אדם שאינה שלמה

והוכיח **הרא"ש** (ע"ז פ"ג ס"ה) דהא דאסרין עשיית צורת אדם ודרקון היינו דוקא בגולם שלם, אבל צורת הראש בלא גוף שלם מותר דלא תעשון אותי דרשינן, וגם ליכא חשדא אם אין כל הדמות שלם, ע"כ. ו**בתוס'** (ע"ז מג: ד"ה שאני) ע"פ **הבה"ג** (הל' ע"ז ס"ד נד) כת' להתיר בכה"ג דאין לחוש משום חשדא. וכן הוא **במרדכי** (ע"ז ס"ה תתלט). וכ"כ **באנדה** (ע"ז פ"ג ס"ה לח). אלא **שהסמ"ג** (לאוין כב) הביא כהרא"ש בשם מורו, ומי"מ כתב שאין להקל בזה מאחר שאין ראיה ברורה להתיר, ע"כ. ו**המהרי"ט** (ח"יב יו"ד ס"ה לה) הוכיח דלא כהרא"ש מהמהרי"ם מרוטנברג בתוס' יומא (נד: ד) דאף דפרצוף אדם לחודיה אסור. ועיי"ש עוד מה שהקשה על הרא"ש. ו**בעמודי אש** (קונטרס דברים אחרים ס"י טז) נקט כהמהרי"ט עיי"ש טעמו.

ודעת **הטור** (יו"ד ס"י קמ"א) כהרא"ש. ו**השו"ע** (שם ס"ה ז) הביא אהלכה. וכת' **הרמ"א** שכן נוהגים. ו**הט"ז** (ס"ק ו) כתב בשם הפרושה בשם **ר"י** דבמ"ג נוטה לאיסור אפי' בפרצוף אדם לבד, ע"כ. ו**הש"ך** (ס"ק ז) כתב שהמחמיר תבא עליו ברכה, וכ"כ **ההכ"א** (כלל פה אות ד) כיון דהוא איסור תורה. וכן פסק **בבן איש חי** (שם אות ו). ו**הפת"ש** (ס"ק יא) בשם **השל"ה** (נד ע"ג ע"ב) כת' דכשר הדבר שלא לנהוג להקל. וע"י **בערך השלחן** (שם אות ב) שאף המהרי"ט מודה להקל לענין שהייה דהוי משום חשדא. וכן דעת **הש"ת הלוי** (ח"י ס"י קלד אותיות ב-ג) דלענין שהייה יש להקל. וע"י **בבית מאיר** (ס"ה קמ"א ס"ד ז).

ואע"פ שמבואר לעיל שדעת הש"ת לחוש להחמיר מי"מ עיי"ש) מסכי"ם (ס"ק כה) דמלעת המסקלן יוצא דדוקא צורה שלימה ממש כגון צורת אדם בולטת בשתי עיניים וחוטם שלם וכל הגוף, אבל לא בחצי הצויר כדך קצת המצירים צד אחד של הצורה, שזה אינו אסור, ע"כ. וביאר **בנהרי אפרסמון** (ס"ה ק"ה) הובא **בדרכ"ת** (ס"ק מ) דקמ"ל הש"ך שאף אם עושה צורת אדם שלם בכל גופו, רק שחציו על צד אחד כדך שמצירים כן שהצורה אינה עומדת נגדינו פנים אל פנים, ולא נראה מן הצורה רק עין אחת וחצי חוטם ואזן אחת ויד ורגל, שגם זה לא נקרא צורה שלימה ומותר, ע"כ. וע"י **בחה"א** (כלל פה אות ד) שכת' דמי"מ חצי הגוף מצד הפנים אע"פ שאינו עושה כל הגוף פנים אחר אסור (וראיה מחומות סבע"ף ז), ע"כ. וע"י **בבית הלל** (ס"ק ג) דדוקא בבית נוהגים כן אבל בבכה"י נוהגין לאיסור אף בצורה שאינה שלימה]. וע"י עוד להלן.

ה. איסור שהייה

ומלבד איסור העשייה מצינו **בש"ס ר"ה** (שם) ו**ע"ז** (מג: ד) דפעמים אף באופן שאין משום איסור עשייה מי"מ יש איסור שהייה משום חשדא. וכן פסקו **הטש"ע** (יו"ד ס"י קמ"א). ומי"מ כת' **הר"ן** (ע"ז ט. ברי"ף) שלא חששו לחשדא אלא בצורות שהייה מנהג הנכרים לעבדן אבל אלו שאין המנהג לעבדן (כגון בהמות אילנות ודשאים) מותרין בשהייה, ואף בעשייה כל שלא נודע ולא נשמע שהייה נעבדות כלל, וכן המנהג, ע"כ. וכ"כ **הרמב"ם** (ע"ז פ"ג ה"יא). וכן פסק **השו"ע** (שם ס"ה ז).

ו. מה"ת או מדרבנן

ויעויין **ב"ן** (ע"ז יח: ברי"ף ד"ה ואיבעית) שכתב בשם הרשב"א דזה מיייר בשמשין שבמדור התחתון כגון חמה ולבנה, דכיון שאין עשויין לתשמיש לא אסרה תורה לקיימן כשאחרים עשו לו (אא"כ איכא משום חשדא). אבל שמשין שניתן ביד האדם לעשות כמותן כגון בית תבנית היכל וכו', כיון דלתשמיש עבידי בודאי כדך תשמישן אסרה אותן תורה ואפי' בשאחרים עשו לו, ע"כ. ומבואר שיש צורות שאיסור שהייה שלהם אסורה מה"ת.

והנה **הטור** (ס"ה קמ"א) כת' ובשר **ר"ת** שצורות שבמדור התחתון, צורת חמה ולבנה כוכבים ומזלות בין בולטת בין שוקעת אסורין בין לעשותן בין להשהותן, ע"כ. ומשמע דאיסור השהייה הוא מה"ת אף בצורות שבמדור התחתון. וכ"כ **בפרושה** (שם אות כה) אליבא דהטור ושכן דעת **הרי"ף** בכל משמשי מרום ודעת מהרי"ם כן במשמשי מדור עליון לחוד וכתב דג"כ נפקי מוכתבין לא תעשון אלא שמהתוס' והרא"ש מוכח דלא ס"ל דיש איסור דאין בשהייה בלא עשייה, ע"כ. ו**בתפארת למשה** (על הש"ך ס"ק כה) הביא שכן הוא בתוס' יומא (כד: לענין משמשים שבמדור העליון כגון צורת אדם או ד' פנים. ו**בפנ"י** (ר"ה כד: על תוס' ד"ה לא) כת' שלפי התוס' צורות שבמדור העליון אסור אף כשאחרים עשו לו, ואפשר דה"ה בהיכל תבנית היכל כיון שאפשר לעשות כמותן, משא"כ בחמה ולבנה מותר מה"ת אף באחרים עשו לו, ע"כ. ומשי"כ שהי"ה לענין תבנית היכל, ע"י **בתפארת"ם** (שם על ס"ה ח) שכת' שאם עכו"ם עשאו מותרים דלא שייך כאן חשדא. ושכ"מ **בתוס'** דיומא (שם).

אלא משמאר הראשונים שהבאנו בס"ד בגליון ש"כ"ג משמע שהלאו קאי רק על עשייה. ו**במנח"י** (מצוה לט אותיות ו טו) כת' שכן דעת רוב הראשונים. וכן משמע **הרמ"א** (שם ס"ה ז-ג), וכן מביאר **בשו"ע** (ע"ז ז), **בט"ז** (ס"ק ט) ו**בנש"ך** (ס"ק כב). וע"י **בפת"ש** (ס"ק יב) שפסק לענין תבנית היכל וכו' מהתפארת"ם שאם גוי עשה עבורו שרי. וכן הוא **בשאלתות** (שאלתא טז). וע"י **בערך השלחן** (שם אות ח ד"ה ודע).

ז. טעם איסור שהייה

ועיי **בפרישה** (שם אות כה) שבחשדא חיי שיסברו שהוא עשאו או עבדו, **ובתוס'** (עיי' שם ד"ה והא) נ"י דס"ל שיש חשד שמא עבדו וכן מוכח מהרמב"ן (הובא להלן), עיי"כ. **והט"ז** (ס"ק ט) נקט שחיי שיחשדהו שעובד להם. **ובביאור הגר"א** (שם אותיות יט כה) כת' שדברים המותרים בעשייה החשד מ' משום שחוששם שעבדו. והאלו שאסורות בעשייה החשד הוא מחמת איסור עשייה. ועי' **במקור מים חיים** (שם) עיי"פ תוס' דלא חיי אלא משום חשדא דעיי"ז. וכן דעת **העמק שאלה** (שם אות א), וכן נראה **מרש"י** (רי"ה כד: ד"ה ומשום). [ועיי' **בפרישה** (אותיות כה ול) שאם אינו במקום מגולה כגון במשחה אותם תוך תיבה אין משום חשדא. **והמהר"ם** (ח"ד סס"י ג) תמה דמ"ע אפי' בחי"ח אסור. ועיי' להלן אות ט' בשם **רש"י** ובי"י כעין סברת הפרישה]. וביני"ד אם נימצא החשש הוא שעשאו אפרס דבזה"י ושייך לומר כן כי בבושת אלו אין ביד רוח בני"א לעשותם בעצמם רק במכוונת הנמצאות בבית חורשת. אלא דלסוברי שיש חשש שעבדם כלארהו יש מקום להחמיר. ולענין דבר הנדפס עיי' מדפסת תלת מימד יש מקום לדון לחוש לחשדא אף משום עשייה כיון שניתן לעשותם עיי' ישראל במקומות שונים.

ה. מבויזים

אולם אכתי יש לדון ההתיר בני"ד אפי' בעשייה, דהנה כת' **השו"ע** (שם סעי א) עיי"פ המשנה **בע"ז** (ד: דהמוצא כלים ועליהם צורת חמ"ה וכו' אם הכלים מכובדים, אסורים דמסתמא נעשו לשם עיי"ז, ואם הם מבויזים, מותרים שאינם אלא לנוי, עיי"כ. וזה לענין איסור הנאה, אולם לענין עשייה ושהייה, כת' **הפרישה** (אות לו) בשם **המהר"ל** (בביאורו לטור) דהא דקתני **בע"ז** (מג:). שטבעת צורתה אם חותמה שוקע, מותר להניחה כי צורת החותמת אינה בולטת, אבל אסור לחתום בה כי הצורה בולטת, היינו כשחותם על דבר מכובד, אבל על דבר מבוז שרי. וכן פסק **התפ"ל** (שם על סעי ה) והוסיף דאגירת בכלל דבר מבוז היא, ולכן נוהגים היתר לחתום בחותם שוקע על האגרת אך בצורת אדם שלם או שיראים וטבעות, עיי"כ. וכן נקט **הפת"ש** (ס"ק ט). [ועיי' **בשאלת יעב"ץ** (שם) שצריך דעת הרשב"א להחמיר דאין חילוק בין מכובד לנמוזין בצורת אדם]. ולענין מה בכלל מבויזים, מצינו **לרא"ש** (שם סעי ה) שבגדים וכל מלבושי יקר מבויזים מיקרו כיון שלובשין אותן ועשויים לבלות והיו כסדינים שבכלל מבויזים הם. וכת' **הר"ן** (יט: ברי"ף סוף דיבור ראשון) דבירושלמי (פי"ה ג) משמע להקל. אבל **הרמב"ם** (עיי' פי"ה ה) כתב לפי"ד בזה. **והטור** (שם סעי קמ"א) כת' דטוב להחמיר. ועיי' **השו"ע** (שם סעי א) שסתם בזה. וכת' **הש"ך** (ס"ק יא) שמדלא הביא המחבר שום פירוש משמע דעתו להחמיר. ודעת **המהר"א שאנ"ד** (יו"ד סי' קע"ד ד"ה הנה) דעד כאן לא מחמירין אלא בצורה בולטת, אבל בשוה או שוקעת לא מחמירין כי הוי תרי חומרי. והביאו **הדעת תורה** (למהר"ם יו"ד ט). ולפי"ד לדעת המקילים לגיל י"ל דצעצועים שמתכלים ונשברים עיי' השימוש אין בהם חשש דבכלל מבויזים ניהו. וי"ל דבני"ד כו"ע יודו דבכלל מבויזים כיון שעשויים למשחך ילדים ואינו שימוש של כבוד כלל.

ט. שול פריקים

ואף באופן שאינן בכלל מבויזים כגון שהם עשויים לנוי, אם עשויין לפרקן נמי ליכא משום עשייה. דתנן **בר"ה** (כד:) דמות צורות לבנה היו לו לרבן גמליאל בטבלא ובכותל בעלייתו שבהן מראה את ההדיוטות ואומר הכזה ראית או כזה. ואמרו **בגמ'** ומו שרי והכתוב לא תעשון אתי וכו', איבעית אימא דפריקים הוה ואיבעית אימא להתלמד עבד וכתוב לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות, עיי"כ. וכן פסקו **הרא"ש** (שם) ו**הטור** (שם קמ"א). [ועיי' להלן בשם **הרי"ף** והרמב"ם בזה]. ו**פרי"ש** (עיי' מג: ד"ה דפריקים) שלא היה מחבריה אלא בשעת בדיקת העדים וכל יומא לא חזו לה וכתב חשדא. וכ"כ **הב"י** (שם). ואע"פ שמרש"י משמע דדוקא משום חשדא ליכא, מ"מ **תוס' והריטב"א** (עיי' שם ד"ה ואיבעית) נקטו דאף משום עשייה ליכא. וכן הוא **בתוס' רי"ד** (שם), וכ"כ **בערך השלחן** (שם אות ח) עיי"פ התוס', והביאו **הדרכ"ת** (ס"ק מג). וביאר **המנ"ח** (מצוה ט"א אות א) דליכא איסור עשייה כמו לגבי שבת לא חשיב עושה כלי כשהוא רפוי ה"ה בזה. אבל **בחי' חת"ש** (על סעי קמ"א) מבואר דאף בחיבור שלענין שבת אסור בזה איסור. ושומ"ם **ברא"ה** (עיי' שם) שכת' דמסתברא דשרי בעשייה כשאינו מחובר חיבור יפה. ולפי"ד עכ"פ היכן שלענין שבת שרי ה"ה בזה אם הדרך בלפרקה באופן שאחרים הבאים לביתו לא יראו צורה שלימה.

י. כרי להתלמד

ועיי"ש **בגמ'** שתרצו עוד תירוץ על הא דר"ג דלהתלמד עבד וכתוב לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות. ועיי' **בתוס'** (עיי' מג: ד"ה לא אסרה, ורי"ה כד: ד"ה לא) בשם ר"י דכל התיורוצים (אף הני"ל) אמת הן. וכן נראה מהרא"ש (ס"ה ה). והנה **הרי"ף** (יח: ברי"ף) לא חילק בין יחיד לרבים ובין של פריקים לשאינה של פריקים וכן ההיתר דאחרים עשו לו. **והרמב"ם** (עיי' פי"ג הי"י - יא) השמיט אף ההיתר של להתלמד. וביאר **הר"ן** (שם יט: ברי"ף) שהם סוברים דכיון דלקושטא דמילתא היא להבין ולהורות שרי מעתה ליכא למימר בדר"ג דאחרים עשו לו ומידחיין הנהו אוקומת, עיי"כ. ועיי"ן **בב"י** (שם) שכתב שאכתי יש לתמוה על הרמב"ם שהוה ליה לכתוב בלתי לומר מותר לעשות. ו**הפרי"ח** (שם) כתב לתרץ שהרמב"ם (שם) אמ"ש בהלכות סנהדרין ובעולם להבין ולהורות שפיר דמי, עיי"ש. וכן נקט **החת"ס** (יו"ד סי' קכ"ד ד"ה גי"ה). ולמעשה **השו"ע** (סס"י ז) פסק דאם הם להתלמד, להבין ולהורות, כולן מותרות אפילו בולטות. וכתב **הש"ך** (ס"ק כו) דבכה"ג שרי בין לעשותם בין להשתותן. אולם **החכ"א** (כ"ל פה אותיות ה-ו) לא הביא כלל הא דלהתלמד. ומי"מ משאר הנו"כ משמע להקל בזה. וכן דעת **השבט הלוי** (ח"ז סי' קל"ד) ו**הגרני"ק שליט"א** (קובץ צהר ח"י עמ' תקכ"א). ומח"ס דעת **השבט הלוי** (שם) להתיר ציורי חמ"ה וירח כשלומדים פרשת בראשית דחשיב להתלמד. דלא כ**הגרני"ק שליט"א** (שם) שנקט דבכה"ג אסור דלא חשיב להתלמד. ונראה דהעיקר כהשבת הלוי דמאי שנא. ועיי' **במנח"ם** (ח"י סי' ע"ב ד"ה רק).

יא. מוציא אחד מאבריו

ובמקום שיש צורה שלימה, אם מוציא א' מאבריו י"ל דאין איסור שהייה, כמבואר **בר"ה** (שם) שיישבו דשאני ר"ג דאחרים עשו לו והקשו אף רב יהודה דאחרים עשו לו וא"ל שמואל לרב יהודה שינא סמי עיניה דדין (כלומר השחת צורתו, רש"י), התיב חותמו בולט הוה ומשום חשדא. וכן **בבית לחם יהודה** (שם על סעי ז) כת' עיי"פ גמ' ז' שאם פוחת הצורה מועיל, אלא שכת' שצריך שיפחת באופן שיהיה ניכר, באשר שהן גדולות, ולא דמיא למטבע רב יהודה דסמי עיניה דדין, שהוא קטן, אבל דבר גדול צריך לפחות החוטם כולו שהוא ניכר, עיי"כ. ו**בחת"ס** (סס"י קכ"ח ח"י שם ס"ו) דחה דברי הב"י דלא צריך כולי האי אלא אם מניחן סומא בעין א' ויקטע ראש חוטמו סגי.

אלא **בשאלת יעב"ץ** (שם) כת' דהרא"ש הי"ל שהתיר בצורה שאינה שלימה היינו ראש שלם אטום בלי צורת פנים ניכרת, דבכה"ג לא סגי בלא גוף, אבל ראש וגוף בהדדי בדמות אדם שלם, אע"פ שאין הצורה ניכרת בתבנית הפרצוף אלא כגולם, אעפ"כ נראה הגוף אדם בקומה זקופה ואסור. אכן פרצוף פנים דאדם גרידא פשיטא דאסור, ואף דיש סוברים דמטבעות מבויזים הם קשה לסמוך עיי"ז להקל דהרי עינינו רואות דמכובדים הם, ועוד שדעת הרשב"א דאין חילוק בין מכובד לנמוזין בצורת אדם, עיי"כ. והביאו **הפת"ש** (ס"ק ח). ועיי' **בשבט הלוי** (שם אותיות ב-ג) שכת' לענין המחזיק בובה בביתו, דמהני פגימה דלא כהעב"ץ. וכן נקט **הגריש"א זצ"ל** (אשרי האיש פי"א אות כ"א) אלא שדעתו דצריך פגימה בפנים, אבל באוזן לא מהני.

יב. חשדא בזמן הזה

אלא שצורת שאין דרך לעבדם דעת רוב הפוסקים דליכא חשדא וכמו שהארנו בס"ד בגליון שכ"ג, וה"ה בני"ד שצעצועים אלו מצויים בכל בית מחמת ריבוי תוצרת עיי"ז מכונות שוב לא נכנס בלב אדם חשד כלל. וכן כתב **הריטב"א** (שם) שכשהדבר ידוע שאין צורה זו נעבדת אין משום איסור שהייה אפילו היא צורת אדם. וכן הוא **בנחל אשכול** (עיי' סס"י ב). וכן מבואר **בכנסת יחזקאל** (אוי"ח סי' ג) הובא **בפת"ש** (ס"ק ח) וגדולה מזו מצינו **במהרי"ט** (ח"ב יו"ד סס"י לה ד"ה ומסתייג) דהא דאסור לעשות צורות לנוי היינו דבר קבוע שיטעו לומר שיש בהם ממש, לאפוקי דרך ארצי לפי שעה, כגון משחך בהם, או להתלמד, דשרי דלא אתי למטעי, ועיי"כ אותן הפרצופות שעושין לתנוקות לשחך בהם, וכן אותם שעושין המשחכים לשחך בהם והואיל ולאו בדרך קבע עבידא שרי, עיי"כ. וכן נקט **בבנה"ג** (שם הנהי"ג אות כג) הובא **בדרב"ת** (ס"ק ט, ועיי"ש ב"ש ס"ק לא - ג' וכד). וכן מבואר לעיל לצורות אלו י"ל דהם בכלל מבויזים דאין בהם עכ"פ משום איסור שהייה.

מסקנת דינא

העולה לדינא, א' אסור לעשות צורת אדם בולטת וכן להשתות ברשותו אפילו לנוי, אבל אם הצורה שוקעת או שוה (אינה בולטת ואינה שוקעת) אין איסור לעשותה, וש מחמירים בזה, והמנהג להקל עכ"פ בצורה שוה, ועיי"כ מותר לצלם בני"א ולפתח התמונה. אולם יש להחמיר שלא להדפיס תמונת צורת אדם שלמה במדפסת תלת מימד. ב' מותר לעשות צורת אדם אפילו בולטת אם אינה שלימה, ומי"מ ראוי להחמיר. ג' צורה שלימה עשויה מפרקים ודרכו לפרקה מותרת אף בעשייה. ד' מותר לעשות צורת אדם אף בולטת עיי"מ ללמוד ממנה. ה' צעצועים וכדו' שיש בהם צורת אדם שלימה מותר להשתותם. ויש מחמירים שצריך לפגום אחד מאיבריה כגון האף או עין וכדו'.

ליה, סבר מאי ניהו קידושא רבה, אמרי מכדי כל הברכות כולן בפה"ג אמרי ברישא, אמר בפה"ג ואגיד ביה, חזייה להחוא סבא דגמין ושת, קרי אפשיה החכם עיניו בראשו.

ופי' **רשב"ם** ואגיד ביה - האריך בו לדעת אם יסרהב אחד מהם לשנות ובכך יבין דבורא פרי הגפן רגילין לומר ותו לא, שאם לא כן היה אומר לו לקדש קידוש גדול לילה כמנהגם.

ומבואר דאע"ג דלא היה מנהג רב אשי לקדש קידוש גדול ביום מ"מ אם היה מבין דכך הוא מנהגם היה מקדש להם קידוש גדול כמנהגם.

ומהא הוכיח **החיד"א** (חיים שא"ח ח"א סי' צ"ט) לענין מי שבמקומו נהגו שלא לברך על הלל ברי"ח ובא למקום שמנהגם לברך, ודעתו לשלוב למקומו, דאף דכשמתפלל לעצמו אינו מברך כמנהגו, מ"מ אם עולה כש"ע ביום רי"ח יכול לברך ברכת ההלל ולהוציא הרבים ידי חובתם.

ובא"מ (אוי"ח ח"ב סי' צ"ד) הוכיח מדברי הגמ', דמי שמתפלל בבהכ"נ שמונהג לומר הלל ליל פסח, אע"פ שהוא נוהג שלא לומר הלל ליל פסח, אם הוא שייך שם צריך לברך. והוסיף עוד דאם אינו ש"ע, אם הוא באופן שיהיה ניכר שאינו מברך צריך ג"כ לברך, ואין כאן משום ברכה לבטלה.

וא"כ ה"ה בנידון דין אף שהעולה מבני ספרד רשאי לברך ברכות ההפסרה, ואין כאן חשש ברכה לבטלה.

ג - אולם באמת נראה, דהכא עדיף טפי, ואף אי נימא לענין ברכת ההלל דלא כדברי החיד"א והאג"מ, הכא שפיר מצי לברך ברכות ההפסרה. דהא ברכות ההפסרה אינן כשאר ברכות המצוות, דאין מברך על ההפסרה אשר קדשנו בשמחותיו, אלא מברך ברכות שנתקנו על קריאת ההפסרה. וכיון דמבואר בדברי הפוסקים דענין ההפסרה תלוי במנהג המקומות, נראה דאף מי שלא נהג להפסיר, אם יעלה להפסיר במקום שנהגו להפסיר אין כאן שום חשש של ברכה לבטלה.

וכן מצינו **בתקון יששכר** (לר' יששכר בן סוסאן בן דורו של הב"י - מנהגות סדר התעניות וארבע צומות) שכתב דנ"ל ממה שפי' רש"י במסכת מגילה בפי' הקורא (כ"א) באין מפטירין בבניא בימים האמורים שם במשנה ראשונה

בשני וחמישי ובר"ח, משום שהן יומי מלאכה ויקשה העיכוב בהם לציבור, וכן בחול המועד שמתור הוא במלאכה בדרך האבד, שלפי הדין אין שום איסור בדבר, אפי' לדברי מי שכתב דאין מפטירין בהם הרוצים להפסיר בהם לעורר כדי לעורר הלבבות בדברי הנביאים לתשובה הרשות בידם ועליהם תבא ברכת הטוב והואיל והימים ימי תעניות והתעוררות לתשובה.

העולה לדינא - בן ספרד רשאי לעלות שלישי ולהפסיר במנחה של תענית ציבור בבהכ"נ שהגו בו לקרא הפסרה, אף שמנהג בני ספרד שלא לקרא הפסרה, ואין בזה חשש ברכה לבטלה.

פניני מופר

עניני שבת קדש

מוצאי שבת (ה)

אמירת פסוקי ברכה במוצאי שבת - ונוהגים לומר פסוקים על ברכה כגון יפתח ה' לך את אוצרו הטוב כדי שיתברכו מבעשה ידיהם" (טור סי' רצ"ה)

- "ואומרים ויתן לך. שהם פסוקים של ברכה בתחלת ימי השבוע" (רמ"א סי' רצ"ה, ומשנה ברורה ס"ק ח) - "וראו ליהרר לומר רבונו של עולם וכו' החל את וכו' כי הוא בירושלמי וטור סי' רצ"ה" (מ"ב ס"ק ז)

הזכרת אליהו הנביא במוצאי שבת - "ורגילין להזכיר אליהו הנביא, ופירש בעל המנהג (שם), לפי שהוא עתיד לבשר הגאולה ואיתא בעירובין (ט"ג), מובטח להן לישראל שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי י"ט, ועל כן אנו מתפללין כיון שעבר השבת ויכול לבא שיבא ויבשרנו" (טור סי' רצ"ה רמ"א שם)

- "יש נוהגין לומר בכל מוצאי שבת כל הפסוקים שמוזכר בהם אליהו ואומרים שהוא טוב לשכחה והיו דרכיו מצליחין בכל השבוע" (טור סי' ש)

נערך ע"י מהכר סדרת "עבודת המועדים"

ניתן להאזין לשיעורי הלכה

מבעמח"ם שמעתא עמיקתא שליט"א

בקול הלשון טל. 03-617-1111 יש להקיש 3-3-1 שלווח 65

(זמן ממוצע של כל שיעור כרבע שעה)

אמרי

העלון נתרם בעילום שם להצלת התורם וכל עם ישראל - לשאלות והערות בעניני הגליון ניתן להתקשר לפל. 052-767-0503

© שמעתא עמיקתא - להפצת הגליון במקום מגוריהם או לימודכם נא לשלוח בקשה לדוא"ל: AMIKTA571@GMAIL.COM

